

העזרה מהסוגיא

בבא קמא כד. - ל:

פרשת וישלח ה'תשפ"ד

דף כד

◆ דיני שור תם ושור מועד:

- באיזה נגיחה השור נעשה מועד וחייב נזק שלם:
 - לרש"י - לאביי בנגיחה רביעית, לרבא בנגיחה שלישית.
 - לתוס' - בנגיחה רביעית*.
- זמן הנגיחות:
 - באופן שהשור נגח את הנגיחות בימים נפרדים - נעשה מועד.
 - באופן שהשור נגח את כל הנגיחות ביום אחד - לרבי מאיר ורבי שמעון נעשה מועד, לרבי יוסי ולרבי יהודה לא נעשה מועד².
- זמן ידיעת בעל השור שהשור נגח:
 - באופן שהבעלים ידע שהשור נגח בימים נפרדים - נעשה מועד.
 - באופן שהבעלים ידע שהשור נגח ביום אחד - הגמ' מסתפקת האם השור נעשה מועד משום ש'יעודי תורא' או דלמא אין השור נעשה מועד משום ש'יעודי גברא', ורש"י נוקט שהגמ' פושטת את הספק ש'ליעודי תורא' ותוס' נוקטים שהגמ' לא פושטת את הספק.

✽ הערות ✽

א הגמ' מביאה שנחלקו האמוראים בביאור הפסוק 'ואם שור נגח הוא מתמול שלשום ולא ישמרנו בעליו': לאביי דורשים 'תמול חד מתמול תרי שלשום תלתא ולא ישמרנו בעליו אתאן לנגיחה רביעית', ולרבא דורשים 'תמול מתמול חד שלשום תרי ולא ישמרנו האידנא חייב', ורש"י מבאר שנחלקו באיזה נגיחה שור חייב נזק שלם: לאביי בנגיחה רביעית, ולרבא בנגיחה שלישית. אמנם תוס' מביאים שרש"י חזר בו וביאר שלכו"ע חייב נזק שלם בנגיחה רביעית ו'משמעות דורשין איכא בינייהו', ותוס' מבארים שלכו"ע חייב נזק שלם בנגיחה רביעית, אלא שלפי דברי אביי שנגיחה רביעית כתובה בפסוק לפי המ"ד ששלשת הנגיחות צריכות להיות בימים נפרדים (ראה להלן בסמוך). דורשים שנגיחה זו צריכה להיות ביום רביעי ובאופן שנגח נגיחה זו ביום השלישי לא חייב נזק שלם, אמנם לפי רבא שנגיחה זו לא כתובה בפסוק לא צריך שנגיחה זו צריכה להיות ביום רביעי.

ב הגמ' מבארת שהטעם של רבי מאיר ורבי שמעון ששור שנגח את הנגיחות ביום אחד נעשה מועד, משום שדורשים ק"ו שאם מועיל נגיחה בימים נפרדים כ"ש שתועיל נגיחה באותו יום.

לקבלת העלון במייל B0527147396@gmail.com

• דיני שור מועד שחוזר להיות תם:

- באופן שעברו לפני השור שוורים שלש פעמים בשלש ימים ולא נגחם - נעשה תם.
- באופן שעברו לפני השור שוורים שלש פעמים ביום אחד ולא נגחם - לא נעשה תם.
- באופן שמשמשו התינוקות בשור ולא נגח - לרבי מאיר ורבי יוסי נעשה תם, לרבי שמעון ורבי יהודה לא נעשה תם.

◆ **דיני קבלת עדות שהשור נעשה מועד** - צריך לקבל את העדות בפני הבעלים ובפני בית דין ובאופן שקיבלו שלא בפני הבעלים השור לא נעשה מועד.

◆ **דיני עדים זוממים על שור:**

- חיוב תשלומים על הנגחה שזממו - חייבים.
- חיוב על הזממה שהשור יהיה מועד (באופן שהעידו שלש כיתות שהשור נגח)?
 - באופן שהזממו כת אחת או שנים - לא חייבים.
 - באופן שהזממו שלש כיתות:
 - באופן שידוע שכוונת העדים לייעד את השור - חייבים¹.
 - באופן שלא ידוע שכוונת העדים לייעד את השור - פטורים משום שיכולים לומר שהתכוונו לחייב את השור חצי נזק ולא לייעד את השור.

◆ **שור תם שנגח שור של הפקר שלש פעמים** - תוס' מסתפקים האם השור נעשה מועד.

◆ **שור ששיסו אותו ונגח:**

- באופן שנגח את המשסה - פטור משום ש'כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור'^ה.
- באופן שנגח אדם אחר - המשסה פטור משום שהזיק בגרמא והגמ' מסתפקת האם בעל הכלב חייב.

דף כה - כו

◆ **דיני 'דיו':**

- באופן ש'לא מפרך קל וחומר' - אומרים דיו.
- באופן ש'מפרך קל וחומר' - לרבי טרפון לא אומרים דיו, לרבנן אומרים דיו¹.

הערות

ג בדברי התוס' מבואר שלפי דעת רש"י לאביי ששור מועד חייב נזק שלם בנגיחה שלישית (וכפי שהובא לעיל עמוד 1), הנידון של חיוב הזממה שהשור יהיה מועד הוא שצריכים לשלם את הפרש של הנגיחה השלישית בין חצי נזק לנזק שלם, אמנם לדעת התוס' ששור מועד חייב נזק שלם בנגיחה הרביעית, כתבו התוס' בתירוץ הראשון שהנידון של חיוב הזממה שהשור יהיה מועד הוא באופן שהשור יחזור ויגח לאחר מכן נגיחה נוספת שצריכים לשלם את הפרש בין חצי נזק לנזק שלם, ובתירוץ השני כתבו שהנידון הוא לשלם את הפרש בשווי של השור ששור תם שווה יותר משור מועד.

ד הגמ' דנה באיזה אופנים ידוע שכוונת העדים לייעד את השור, והגמ' בלשון הראשון מבארת שמדובר באופן ששלשת העדים רמזו זה לזה ומוכח שכוונתם לייעד את השור, והגמ' בלשון השנייה מבארת שמדובר באופן שהעדים באו רצופים, והגמ' בלשון השלישי מבארת שהעידו ששור אחד מעדרו נגח ולא יודעים איזה שור ולכן מוכח שכוונתם לייעד את השור.

רש"י מבאר שאופנים אלו שייכים רק למ"ד 'יעודי תורא' ולא למ"ד 'יעודי גברא', אמנם תוס' סוברים שאופנים אלו שייכים גם למ"ד 'יעודי תורא' וגם למ"ד 'יעודי גברא'.

ה הגמ' מביאה שנחלקו האמוראים בדין פרה רבוצה ברשות הרבים ובאה פרה אחרת ובעטה בו: לריש לקיש פטורה משום ש'כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור', לרבא חייבת משום שלמרות שיש רשות לפרה השניה לעלות על הפרה הרבוצה מ'מ אין לה רשות לבעוט בה, והגמ' מבארת שרבה מודה ששור ששיסו אותו ונגח את המשסה פטור, משום שבאופן זה הנגיחה נעשתה מחמת השיסוי.

ו הגמ' מבארת שהמקור של 'דיו' דכתיב 'ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים' ק"ו לשכינה ארבעה עשר יום, אלא שאומרים 'דיו', ורבי טרפון סובר שלומדים מפסוק זה שאומרים 'דיו' רק באופן ש'לא מפרך קל וחומר', ורבנן סוברים שלומדים מפסוק זה שאומרים 'דיו' בין באופן ש'לא מפרך קל וחומר' ובין באופן ש'מפרך קל וחומר' משום שיש יתור 'תסגר שבעת ימים', אמנם רבי טרפון סובר שצריך יתור זה ללמד שאומרים 'דיו' בכל התורה ולא רק באופן זה משום 'כבודו של משה'.

◆ דיני קרן ושן ורגל:

• קרן:

- ברשות הרבים - חייב חצי נזק ומשלם מגופו¹.
- ברשות הניזק - לרבי טרפון חייב נזק ומשלם מגופו, לרבנן חייב חצי נזק ומשלם מגופו².
- שן ורגל - חייבים ברשות הרבים נזק שלם³.

◆ דין טומאת קרי של זב:

- לרבי אליעזר - מטמא במגע ולא במשא.
- לרבי יהושע - מטמא במגע ובמשא משום שאין קרי בלי צחצוחי זיבה.
- למשנה בכלים - מטמא במגע ובמשא משום שלומדים קל וחומר מרוק⁴.
- ◆ דין כלי עץ שעומד לשיבה או שכיבה (כגון מפץ שהוא מחצלת של עץ) - יכול לקבל טומאה מזב ושרץ ומת⁵.

◆ חיוב כופר:

• שור:

- קרן - חייב כופר.
- שן ורגל:
 - לרבי טרפון - חייב כופר⁶.
 - לתנא דברייתא [מא א] - לאב"י חייב כופר ולרבא לא חייב כופר.

⊕ הערות ⊕

ז הגמ' מבארת שאפשר ללמוד קל וחומר שקרן ברשות הרבים תהיה פטורה (שהרי קרן קלה משן ורגל ששן ורגל חייבים ברשות הניזק נזק שלם וקרן חייבת חצי נזק, וא"כ אם שן ורגל פטורים ברשות הרבים כ"ש שקרן פטורה ברשות הרבים), אלא שכתוב 'וגם את המת יחצונו' ודורשים 'אין חצי נזק חלוק לא ברשות הרבים ולא ברשות היחיד'.

ח המשנה מבארת שהמקור של רבי טרפון שקרן ברשות הניזק חייבת נזק שלם הוא מקל וחומר, שהרי רשות הניזק חמורה מרשות הרבים (וכפי שרואים בשן ורגל שחייבים ברשות הניזק נזק שלם וברשות הרבים פטורים), וא"כ קרן שחייבת חצי נזק ברשות הרבים ודאי שחייבת נזק שלם ברשות הניזק, וכן אפשר ללמוד את הקל וחומר בצורה נוספת שהרי קרן חמורה משן ורגל (וכפי שרואים ברשות הרבים שקרן חייבת חצי נזק ושן ורגל פטורים), וא"כ כיון ששן ורגל חייבים ברשות הניזק נזק שלם ודאי שקרן חייבת ברשות הניזק נזק שלם.

ה הגמ' מבארת שהטעם של חכמים שלא לומדים מה'קל וחומר' הללו חיוב נזק שלם משום שדורשים 'דיו' למרות ש'מפריך קל וחומר', אמנם רבי טרפון לשיטתו שסובר שלא דורשים 'דיו' באופן ש'מפריך קל וחומר' סובר שאפשר ללמוד מה'קל וחומר' הללו חיוב נזק שלם, אמנם רבי טרפון מודה שלא לומדים מה'קל וחומר' הללו שקרן ברשות הניזק משלמת מהעליה, משום שאומרים 'דיו' כיון שלא מפריך קל וחומר⁷.

ט הגמ' מבארת שאפשר ללמוד קל וחומר ששן ורגל ברשות הרבים יהיו חייבים חצי נזק (שהרי שן ורגל חמורים מקרן ששן ורגל חייבים ברשות הניזק נזק שלם וקרן חייבת חצי נזק, וא"כ אם קרן חייבת ברשות הניזק חצי נזק כ"ש ששן ורגל יהיו חייבים חצי נזק), אלא שכתוב 'וחצו את כספו' ודורשים שרק בקרן יש חיוב של חצי נזק ולא בשן ורגל.

י הגמ' מבארת שאפשר ללמוד בקל וחומר ששן ורגל ברשות הניזק יהיו חייבים חצי נזק וישלמו מהעליה (שהרי שן ורגל קלים מקרן ששן ורגל פטורים ברשות הרבים וקרן חייבת חצי נזק, וא"כ אם קרן לא חייבת ברשות הניזק יותר מחצי נזק כ"ש ששן ורגל לא חייבים ברשות הניזק יותר מחצי נזק), אלא שכתוב 'מיטב שדהו ומיטב כרמו שלם' ודורשים 'תשלומים מעליא' כלומר נזק שלם.

יא הגמ' מבארת שהמקור שקרי של זב מטמא במגע הוא כדין קרי של אדם טהור, והמקור של המשנה בכלים סובר שקרי של זב מטמא במשא הוא מקל וחומר מרוק, שהרי רוק לא טמא באדם טהור ובזב טמא, וא"כ קרי שטמא באדם טהור ודאי שטמא בזב, והתנא סובר כדברי רבי טרפון שלא אומרים 'דיו' באופן ש'מפריך קל וחומר'.

יב הגמ' מבארת שהמקור שמפץ יכול לקבל טומאה מזב משום שבטומאת זב כתוב 'כל המשכב אשר ישכב עליו הזב' ובכלל זה הוא מפץ שעומד לשיבה, והמקור שמפץ יכול לקבל טומאה משרץ הוא מקל וחומר, שהרי פכין קטנים טהורים בזב וטמאים בשרץ, וא"כ מפץ שטמא בזב ודאי שטמא בשרץ, והגמ' מבארת שלפי המ"ד 'דון מינה ואוקי באתרה' המקור שמפץ יכול לקבל טומאה ממת הוא מגזירה שווה 'בגד ועור' שכתוב בשרץ ובמת, אמנם לפי המ"ד 'דון מינה ומינה' אי אפשר ללמוד מגזירה שווה זו שמפץ שקיבל טומאה ממת יהיה טמא טומאת שבעה, והמקור לכך הוא דכתיב 'וכבסתם בגדיכם ביום השביעי' ודורשים שכל טומאות שנטמאות ממת טמאות שבעה ימים.

יג הגמ' מביאה שרבי טרפון סובר כרבי יוסי הגלילי שחייב חצי כופר, ורבי טרפון סובר שחייב חצי נזק שלם, משום שאפשר ללמוד בקל וחומר משן ורגל, ורבי טרפון לשיטתו שבאופן ש'מפריך קל וחומר' לא אומרים דיו (וכפי שהובא לעיל עמוד 2).

• אדם - פטור מכופר^ז.

◆ **דיני נזק צער ריפוי שבת בושת:**

• אדם שהזיק:

○ נזק - חייב אפילו באונס^ז-^ט.

○ צער ריפוי ושבת - באופן שהזיק במזיד או בקרוב למזיד חייב, באופן שהזיק בשוגג פטור^ט.

○ בושת - חייב רק באופן שהתכוון לבייש או שהתכוון להזיק^ט.

• שור שהזיק - חייב בנזק ופטור מצער ריפוי שבת ובושת^ז.

◆ **דיני שגגה:**

• לענין חיוב של עשיית מלאכה בשבת:

○ באופן שהייתה אבן בחיקו (בין באופן שהכיר בה ובין באופן שלא הכיר בה) ונפלה - פטור משום שלא נחשב 'מלאכת מחשבת'.

○ באופן שהתכוון לזרוק שתיים וזרק ארבע - פטור משום שלא נחשב 'מלאכת מחשבת'.

○ באופן שהתכוון לזרוק ארבע וזרק שמונה - באופן שאמר 'בכל מקום שתרצה תנוח' חייב, באופן שלא אמר 'בכל מקום שתרצה תנוח' פטור.

• לענין חיוב גלות:

○ באופן שהייתה אבן בחיקו - באופן שלא הכיר בה פטור, באופן שהכיר בה חייב^ז.

○ באופן שהתכוון לזרוק שתיים וזרק ארבע או ארבע וזרק שמונה - ללישנא קמא ברש"י חייב גלות, ללישנא בתרא ברש"י פטור מגלות^ט.

• לענין שן ועין - בין באופן שהייתה אבן בחיקו (בין באופן שהכיר בה ובין באופן שלא הכיר בה) ונפלה ובין באופן שהתכוון לזרוק שתיים וזרק ארבע או ארבע וזרק שמונה לרבנן יצא לחירות, לרבי שמעון בן גמליאל לא יצא לחירות^ז.

◆ **זרק כלי מראש הגג והיה תחתיו כרים וכסתות וקדם וסלקן - לתוס' בתירוץ הראשון נחשב גרמי שנחלקו התנאים האם חייב או פטור, לתוס' בתירוץ השני נחשב גרמא שפטור לכו"ע.**

⊕ **הערות** ⊕

יג הגמ' מבארת שהיה אפשר ללמוד בקל וחומר שאדם יהיה חייב כופר (שהרי אדם חמור משור לא חייב ארבעה דברים ואדם חייב ארבעה דברים, וא"כ אם שור חייב כופר כ"ש שאדם יהיה חייב כופר), אלא שכתוב 'כאשר יושת עליו' ודורשים ולא על האדם.

יד הגמ' מבארת שהמקור שאדם שהזיק בשוגג חייב בנזק דכתיב 'פצע תחת פצע' ודורשים לרבות שוגג ואונס, תוס' [כז ב] מבארים שדין זה נאמר רק באופן שהזיק באונס כעין אבידה, אבל באופן שהזיק באונס כעין גניבה או באונס גמור פטור (וכפי שיובא להלן הערה כד).

טו בדברי הגמ' מבואר שבאופן שהייתה אבן בחיקו (בין באופן שהכיר בה ובין באופן שלא הכיר בה) ונפלה מחיקו והזיקה או שהתכוון לזרוק שתיים וזרק ארבע או ארבע וזרק שמונה, לא נחשב קרוב למזיד ולכן פטור מצער ריפוי ושבת.

טז הגמ' מבארת שהמקור שהחיוב של בושת נאמר אפילו באופן שהתכוון להזיק ולא התכוון לבייש, דכתיב 'ישלחה ידו והחזיקה במבושי' ודורשים שהתכוונה להזיק ומ"מ חייב על הבושת.

יז הגמ' מבארת שהיה אפשר ללמוד בקל וחומר ששור יהיה חייב בצער ריפוי שבת ובושת (שהרי שור חמור מאדם ששור חייב כופר ואדם אינו חייב כופר, וא"כ אם אדם חייב בצער ריפוי שבת ובושת כ"ש ששור חייב בהם), אלא שכתוב 'איש בעמיתו' ודורשים ולא שור בעמיתו.

יח הגמ' מבארת שהמקור שחיוב גלות נאמר רק באופן שהייתה אבן בחיקו והכיר בה ולא באופן שלא הכיר בה, דכתיב 'בשגגה' והכוונה שגגה הוא רק באופן שידע לפני השגגה.

יט הגמ' מבארת שאדם שהתכוון לזרוק שתיים וזרק ארבע או ארבע וזרק שמונה לא נחשב 'אשר לא צדה', ורש"י בפירוש הראשון מבאר שכוונת הגמ' שאינו חייב מיתה אלא חייב גלות (ותוס' מבארים שאין כוונת רש"י שהפסוק בא לפטור ממימה משום שדין זה פשוט כיון שהוא שוגג, אלא כוונת רש"י שהפסוק בא לרבות שיש חיוב גלות ואינו פטור כמו אדם שהתכוון לזרוק לצד זה וזרק לצד אחר), ורש"י בפירוש השני מבאר שאינו חייב גלות.

כ תוס' מבארים שהמחלוקת של רבנן ורבי שמעון בן גמליאל נאמרה באופן שהאדון התכוון לטובה והתכוון לעין (כגון שהתכוון לרפאות את העין וסימא את העין), או באופן שהאדון לא התכוון לטובה ולא התכוון לעין (כגון שהייתה אבן מונחת בחיקו ונפלה), אבל באופן שהאדון התכוון לטובה ולא התכוון לעין (כגון שהושיט ידו למעי שפחתו וסימא עובר שבמיעה) לכו"ע העבד לא יוצא לחירות.

◆ דין המניח גחלת:

- באופן שהניח על אדם - פטור משום שהיה צריך לסלק.
- באופן שהניח על עבד - פטור משום שהיה צריך לסלק.
- באופן שהניח על שור - חייב משום שלא היה צריך לסלק^{כא}.

פרק שלישי

דף כז

◆ דיני רוב להוציא ממון:

- באופן שהדמים לא מודיעים - לרב הולכים בממון אחר הרוב, לשמואל אין הולכים בממון אחר הרוב^{כב}.
- באופן שהדמים מודיעים לסייע לרוב או לסייע למוחזק - הולכים אחר הדמים.

◆ דיני חבית שמונחת ברשות הרבים:

- באופן שאדם הלך ברשות הרבים ושבר את החבית האם חייב לשלם על החבית:
 - לרב ושמואל ורבי יוחנן - חייב^{כג}.
 - לרבי עילאי:
- באופן שבעל החבית הניח את החבית שלא ברשות - פטור משום ש'אין דרכם של בני אדם להתבונן בדרכים^{כד}.
- באופן שבעל החבית הניח את החבית במקום שהדרך להניח חביות (כגון סמוך לבית הבד) - חייב.
- באופן שאדם הלך ברשות הרבים ושבר את החבית וניזוק משברי החבית - בעל החבית חייב לשלם^{כה}.

דף כח - כט

◆ דין 'עבד איניש דינא לנפשיה':

- באופן שלא יכול להציל בדרך אחרת:

✽ הערות ✽

כא נחלקו רש"י ותוס' בביאור האופן שהניח גחלת על עבד ועל שור: לרש"י מדובר באופן שהניח את הגחלת על עבד ושור שאינם קשורים, והסיבה שבעבד פטור משום שהיה צריך לסלק, ובשור פטור משום שלא היה צריך לסלק, אמנם תוס' חולקים על דברי רש"י וסוברים שבאופן זה גם בשור פטור משום שהשור צריך לסלק, ולכן תוס' מבארים שמדובר באופן שהניח גחלת על עבד ושור קשורים והבעלים נמצא לידם, והסיבה שבעבד פטור משום שהאדון היה צריך לסלק, ובשור חייב משום שהאדון לא היה צריך לסלק אלא סמך על כך שהמזיק ישלם לו את דמי השור.

כב בדברי הגמ' [מו א] מבאר שרב ושמואל נחלקו באופן שאדם מכר לחבירו שור והשור היה נגחן שאינו ראוי לחרישה אלא לשחיטה: לרב הולכים בממון אחר הרוב ולכן המקח מתבטל כיון שרוב האנשים קונים שור לחרישה, ולשמואל אין הולכים בממון אחר הרוב ולכן המקח לא מתבטל כיון שיש מיעוט אנשים שקונים שור לשחיטה, ובדברי רש"י מבאר שרב ושמואל נחלקו גם באופן שאדם שאמר לחבירו שמוכר לו 'חבית', במקום שרוב האנשים קוראים לחבית 'חבית' ולכד 'כד', ויש מיעוט שקוראים לחבית 'כד' ולכד 'חבית': שלפי רב המוכר צריך להביא ללוקח חבית כיון שהולכים אחר הרוב, לשמואל המוכר יכול להביא ללוקח כד כיון שאין הולכים בממון אחר הרוב, אמנם תוס' סוברים שבאופן זה לכו"ע אין הולכים בממון אחר הרוב כיון שהמוחזק יכול לומר 'קים לי בנפשי שאני מן המיעוט'.

כג בדברי המשנה מבאר שיש אופן שאדם הלך ברשות הרבים ושבר חבית ופטור, ורב מבאר שמדובר באופן שרשות הרבים מלאה בחביות, ושמואל מבאר שמדובר באופן ששבר את החבית באפילה ולא ראה את החבית, ורבי יוחנן מבאר שמדובר באופן שהחבית הייתה מונחת בקרן זוית ולכן ההולך לא ראה אותה.

כד תוס' מבארים שטעם הפטור הוא משום שנחשב 'אונס' משום שהדין שאדם המזיק חייב באונס (וכפי שהובא לעיל עמוד 3) נאמר רק באונס כעין אבידה, אבל באונס כעין גניבה או באונס גמור פטור.

כה תוס' מבארים שלמרות שרב ושמואל ורבי יוחנן סוברים שהאדם שהולך צריך להתבונן בדרכו ולכן באופן שהזיק את החבית צריך לשלם לבעל החבית, מ"מ באופן שניזוק מהחבית בעל החבית חייב לשלם משום ש'יותר יש לו לשמור שלא יזיק משלא יזוק'.

בדברי הגמ' מבאר שבאופן שרשות הרבים מלאה חביות וההולך שבר את החבית בכוונה ולאחר מכן ניזוק בשברים, בעל החבית פטור מלשלם על נזקי משום 'דאיהו דאזיק אנפשיה'.

- באופן שיש הפסד אם ילך לבית דין (כגון אדם שגונב מחבירו ואין עדים על כך ולא יוכל להוכיח בבית דין) - עביד איניש דינא לנפשיה.
- באופן שאין הפסד אם ילך לבית דין (כגון אדם שגונב מחבירו ויש עדים על כך) - לרב יהודה לא עביד איניש דינא לנפשיה, לרב נחמן עביד איניש דינא לנפשיה^י.

• באופן שיכול להציל בדרך אחרת - לא עביד איניש דינא לנפשיה^י.

◆ אדם שהייתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו והחליף דרך זו בדרך אחרת בצד שדהו:

- לרב זביד ולרב אשי - לא חלה ההחלפה.
- לרב משרשיא - באופן שנתן דרך עקלתון לא חלה ההחלפה, באופן שנתן דרך ישרה חלה ההחלפה^י.

◆ דין הפקר שחזר הבעלים וזכה בו - פטור מתרומות ומעשרות וחייב בלקט שכחה ופאה^כ.

◆ האם נתקל פושע - לרבי מאיר נתקל פושע, לרבי יהודה נתקל לאו פושע.

◆ דיני בור:

• האם חיוב בור נאמר בבור הפקר או בבור שאינו הפקר:

○ בור הפקר (כגון בור ברשות הרבים או אבנו סכינו ומשאו שהפקירם)^ל:

- לרבי מאיר - חייב.
- לרבי יהודה - לאבוי ורבי אלעזר פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, לרבי יוחנן חייב.

○ בור שאינו הפקר (כגון בור ברשות היחיד או אבנו סכינו ומשאו שלא הפקירם):

- לרבי מאיר - נחלקו רב ושמואל ובביאור מחלוקתם נחלקו רש"י ותוס' ראה הערה לא.
- לרבי יהודה - חייב.

• אופני חיוב בור:

○ באופן שפשע בחפירת הבור - חייב.

○ באופן שהיה אנוס בחפירת הבור:

⊕ הערות ⊕

כו נחלקו רש"י ותוס' באדם שמילא את רשות הרבים חבית ומונע מהאנשים לעבור: לרש"י נחשב שיש לאדם השובר הפסד ולכן לכו"ע עביד איניש דינא לנפשיה, ולתוס' נחשב שאין לאדם השובר הפסד ולכן לרב יהודה לא עביד איניש דינא לנפשיה לרב נחמן עביד איניש דינא לנפשיה.

הגמ' מביאה שיש נפק"מ במחלוקת זו באופן ששור מועד של חבירו עלה על השור שלו, שלפי רב יהודה שלא עביד איניש דינא לנפשיה אסור לו לשמוט את השור של חבירו, ובאופן שעשה כך והשור של חבירו ניזוק צריך לשלם, ולפי רב נחמן שעביד איניש דינא לנפשיה מותר לו לשמוט את השור של חבירו, ובאופן שעשה כך והשור של חבירו ניזוק לא צריך לשלם. אמנם באופן ששור תם של חבירו עלה על השור שלו, לכו"ע מותר לו לשמוט, ובאופן שעשה כך והשור של חבירו ניזוק לא צריך לשלם, כיון שיש הפסד אם ילך לבית דין שיקבל חצי נזק ולא נזק שלם.

כז תוס' מבארים שהסיבה שבאופן שיש אפשרות להציל בדרך אחרת לא עביד איניש דינא לנפשיה, משום שלא נחשב עשיית דין כלל, ותוס' מוסיפים שהדין שצריך להציל בדרך אחרת נאמר רק באופן שאין לו טירחה להציל בדרך אחרת, אבל באופן שיש לו טירחה להציל בדרך אחרת לא צריך לעשות כך.

כח בדברי הגמ' מבואר שבאופן שלא חלה ההחלפה אסור לבעל השדה לחזור ולקחת את הדרך שנתן לרבים לעצמו, משום ש'מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו'.

כט רש"י מבאר שהסיבה שהפקר שחזר הבעלים וזכה בו חייב בלקט שכחה ופאה משום שכתוב בו 'תעזוב' מיותר, אבל בתרומות ומעשרות פטור משום שלא כתוב בהם 'תעזוב' מיותר.

ל רש"י סובר שבור שהפקיר רשותו ובורו נחשב כבור ברשות הרבים, אמנם תוס' סוברים שבור שהפקיר רשותו ובורו פטור לכו"ע משום שחפר את הבור בהיתר ולאחר שהפקיר אינו בעל הבור.

לא הגמ' מביאה שנחלקו רב ושמואל באבנו סכינו ומשאו שלא הפקירם וניזוקו בהם כלים: לרב חייבים על כלים, ולשמואל פטורים על כלים, ורש"י מבאר שנחלקו רב ושמואל האם בור ברשות היחיד או אבנו סכינו ומשאו שלא הפקירם נחשבים בור: לרב לא נחשבים בור אלא נחשבים שור, ולשמואל נחשבים בור.

תוס' חולקים על דברי רש"י וסוברים שלענין חיוב בור ברשות היחיד רב סובר שנחשב בור ושמואל סובר שלא נחשב בור, אמנם לענין אבנו סכינו ומשאו שלא הפקירם: לרב נחשבים שור ובור ולכן באופן שניזוקו בהם כלים חייב, ולשמואל נחשבים בור, משום ששמואל סובר שבבור ברשות היחיד פטור משום שהמזיק אומר 'ברשותי מאי בעית', אבל אבנו סכינו ומשאו שלא הפקירם שנמצאים ברשות הרבים שלא שייך טענה זו נחשבים בור.

- בבור הפקר - פטור.
- בבור שאינו הפקר - באופן שהיה לו זמן לסלק את הבור חייב, ובאופן שלא היה לו זמן לסלק את הבור פטור.
- צורת ההיזק של בור:
 - באופן שהנזק נוצר מחמת הבור עצמו (כגון נזק מחמת ההבל שיש בתוך הבור) - חייב.
 - באופן שהנזק נוצר בגרמא על ידי הבור (כגון נזק מחמת החבטה):
 - לרב - פטור משום ש'קרקע עולם הזיקתו'.
 - לשמואל - באופן שהנזק נוצר בתוך הבור (כגון שנחבט בקרקע הבור) חייב, באופן שהנזק נוצר מחוץ לבור (כגון שנחבט בקרקע מחוץ לבור) פטור^{לב}.

◆ דיני אדם שכיסה או סתם הבור:

- המוצא בור מגולה וכיסה את הבור וחזר וגילה את הבור - פטור.
- המוצא בור מגולה וסתם את הבור וחזר וחפה את הבור - חייב משום שהסתלקו מעשה ראשון.
- המוצא תקלה ברשות הרבים והגביהה וחזר והניחה:
 - באופן שהגביה יותר משלשה טפחים - נחשב שסתם את הבור וחזר וחפר את הבור.
 - באופן שהגביה פחות משלשה טפחים:
 - באופן שהתקלה הייתה הפקר וזכה בה - חייב.
 - בשאר האופנים - לא עשה כלום.

דף ל

◆ המטמין קוצים בתוך כותל של חבירו ולאחר מכן בעל הכותל סתר את הכותל ונפלו הקוצים והזיקו:

- באופן שהטמין בכותל בריא - בעל הכותל חייב והמצניע פטור משום שלא היה צריך להעלות על דעתו שבעל הכותל יסתור את הכותל.
- באופן שהטמין בכותל רעוע - בעל הכותל פטור והמצניע חייב משום שהיה צריך להעלות על דעתו שבעל הכותל יסתור את הכותל^{לג}.

◆ דיני הוצאת תבן וקש זבל לרשות הרבים:

- האם מותר להוציא:
 - זבל - בשעת הוצאת זבלים מותר להוציא, שלא בשעת הוצאת זבלים אסור להוציא.
 - תבן וקש - לרב נחמן דינם כזבל, לרב אשי אסור להוציאם משום שהם מחליקים.
- באופן שהוציא והזיקו האם צריך לשלם:
 - באופן שהיה מותר להוציא - לת"ק חייב, לרבי יהודה פטור.
 - באופן שהיה אסור להוציא - חייב.

✽ הערות ✽

- לב תוס' מבארים שבאופן שאדם שפך מים ברשות הרבים ואדם החליק בהם וניזוק מהקרקע שתחת המים נחשב שהנזק נוצר בתוך הבור וחייב, אבל באופן שניזוק מקרקע שאין עליה מים נחשב שהנזק נוצר מחוץ לבור ופטור.
- לג תוס' מבארים שלמרות שבעל הכותל פשע משום שהיה צריך לחשוב שהצניעו שם קוצים כאשר הכותל היה בריא, מ"מ המצניע יותר פושע ולכן המצניע חייב ובעל הכותל פטור.
- הגמ' מבארת שאפשר ללמוד מדין זה שאדם שכיסה את הבור שלו במכסה של חבירו ולאחר מכן בעל המכסה לקח את המכסה וגילה את הבור, שבעל הבור חייב משום שהיה צריך להעלות על דעתו שבעל המכסה יקח את המכסה.

- באופן שהוציא האם רבנן קנסו שיהיה הפקר:
 - באופן שהיה מותר להוציא - לא קנסו.
 - באופן שהיה אסור להוציא:
 - האם קנסו שיהיה מותר לזכות בשבח - כן.
 - האם קנסו שיהיה מותר לזכות בגוף:
 - לזעירי - לת"ק לא קנסו, לרבי שמעון בן גמליאל קנסו.
 - לרב - לת"ק קנסו ו'הלכה ואין מורין', לרבי שמעון בן גמליאל קנסו ו'הלכה ומורין'.
- ◆ שטר שיש בו ריבית - לרבי מאיר אינו גובה את הקרן ואת הריבית, לרבנן גובה את הקרן ולא גובה את הריבית.

﴿ הערות ﴾

לד הגמ' מבארת שהטעם של הצד שיש קנס בגוף הוא 'קנסו גופן אטו שבחן', וכן הגמ' מבארת שהנידון של קנס בגוף נאמר רק באופן שהוציא דבר שמשביח, אבל באופן שהוציא דבר שאינו משביח רבנן לא קנסו, והגמ' מסתפקת האם הנידון של קנס בגוף נאמר רק לאחר שנהיה שבח, או דלמא גם לפני שנהיה שבח.

לה תוס' מבארים שלפי רבי מאיר אפילו באופן שיש עדים על ההלוואה לא גובה את הקרן משום שקנסו את גוף החוב, אמנם לפי רבנן לא קנסו את גוף החוב ולכן גובה את הקרן, ותוס' מוסיפים שבאופן שהעדים לא ידעו שעוברים על איסור ריבית בחתימה, או שהיו אנוסים מחמת נפשות לחתום על השטר, אפשר לגבות על ידי השטר גם מנכסים משועבדים, אמנם בשאר האופנים אי אפשר לגבות על ידי השטר מנכסים משועבדים, משום שהעדים פסולים שהרי עברו על איסור בחתימה על שטר שיש בו ריבית.